

Kabdebó Lóránt

A mindenség szerelmese

Amióta valamelyik Nagy (Ernő vagy Lajos) évfolyamtársam kezembe adta *A virágok hatalma* című kötetet valamikor 1956 őszén, másodéves koromban, amikor az ELTE két bölcsészkarának irodalmi folyóiratát, az első, ősi, csak egyetlen számot megélhetett *Tiszta szívvel* szerkesztettük, és én, a készülő ókortörténész bódultan olvasni és írásban üdvözlölni kezdtem Juhász Ferenc verseit, meg az *Új Hangban* még a forradalom előtt megjelenhetett *A szarvassá változott fiú kiáltása a titkok kapujából*, és a *Fekete páva* című balladákat, akkor tudtam már, a felismert bartóki zene hangjai megsúgták, hogy a magyar költészet egyik halhatatlanjának a látomásaival találkoztam. Ez a könyv vezetett az élő magyar költészethez. Utóbb azt is megértettem, hogy *A tékozló ország* nélkül talán az '56-os forradalom se születhetett volna meg, *A halottak királyában* én is végigszenvedtem létezésünk tényét, hogy abban az időben, amelybe beleszülettünk, miként lehet nyíltan elmondani a hivatalos keretektől különböző tájékozódásunkat a világban, milyen a megszólalás kompromisszuma (e mostani könyvben Kemény István versesszéje éli át e vívódást újra, a múltba tekintve!), a hosszú című verssel (*Latinovits Zoltán koporsója kívül-belül teleírva, mint az egyiptomi mumia-bábok*), amit csak Latinovits-siratóként emlegetünk, magam is elgyászoltam az így-úgy elhulló klasszikus kortársainkat, a *Halott feketerígóért* lelkesedve megtanultam, miként lehet felszabadultan megküzdeni a boldogságunkért, és a *Fekete Saskirályt* megismerve rájöttem, miként kell mindig számot vetni személyes múltunkkal, magunkban is megkeresve a szörny kísértéseit, amelyen diadalmaskodva találhatjuk meg önmagunk megtisztuló létezését, amellyel aztán elszámolhatunk életünkkel és tetteinkkel, megállhatunk szembenézve a ránk figyelő világgal. És a *Mérgezett Mennyország* ijesztő túlvilágképében a felvillanó kétségbeesésre is rányithattam szememet. Mert ott voltam, talán az *Új Írás* szerkesztőségében, barátok között – az ő mindig oly igen pontosan fogalmazó szavaival – emlékezett valamelyik vaskoporsóban hazaszállított őse-rokona kiföldelésére, akit a koporsó felvágása pillanatában még eredeti formájában megláthatott, majd mindez porrá omlott – ezzel az ősképzettel épülhetett meg az emberi létezés a huszadik század ismeretvilágában megújító költői látomásvilága, amely *A szivárványszínű cethaltól A hazatérő halott* című hosszúversében a Bartók-újrateremtésre készülve a test pusztulásának végiggondolásával az egyetemes líra világképét újította meg. Megismertem verseiben a kétségbeesés ijedelmét és büszkeségét, de a mind evilági és ezt követhető megváltottság reménysugarait is.

Emberi nagyságát csodálhattam, amikor egyik délelőtt behívott főszerkesztői szobájába, és közölte: „tőlem tudjad meg, kirúgtam”. Legyőzte a hatalom és az érzékiség megköltőző kísértését, a jelenetben a legszentebb ima szövegének testet öltését érzékeltem: „et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo”.

Mégis, amikor kezembe vettem a könyvet, amelyet a költő felesége és két leánya készített, olvasása során rádöbbsentem, hogy Juhász Ferenc, ez a világcsodája költő miként for-

málódott ebben a megkötözve táncoltató világban. Hogyan került kapcsolatba mindennel, ami a huszadik század második felében értékke válhatott az utókor szemében. Miként sikerült kiválasztania barátait úgy, hogy az egyben korának legmagasabb szintű tájékozottságát segítette magában megalakítani. Mert ekként válhatott kora legtájékozottabb, legösszeszedettebb vizslató koponyájává, melyben született tehetségével a kor legellentmondásosabb gondolatvilágainak ütköztetését tudta összehozni. Hihettük, vélhettük személyében egy-egy csoportosulás tagjának, néha elkötelezettjének. Valójában: minden gondolat végigértelmezőjeként, mint egy újkori reneszánszember élt itt közöttünk. Ismerve minden irányzatot, törekvést, választ keresve minden kételyre, és személyes kapcsolatot alakítva az egymással ellentétes személyiségekkel. „Nem tudtam, hogy Juhász Ferenc ilyen úriember” – hangzott a látszólagos túloldalról, Nemes Nagy Ágnes szájából. Nehéz helyzetben, sokféle nagy költő utazásának mindent megpróbáló idejében.

Ezt a csodát, a világegészen valóságosan, emberi kapcsolatokkal benne élő Juhász Ferenc-jelenséget menti ki az ismeretlenségből legközelebbi hozzátartozóinak bölcsen az élettényeit összegyűjtő emlékezése. Ezt a Juhász-portrét egyetlen filosz sem tudná utólag összegyűjteni. Említsem az Illyésékkal szövődő kapcsolatát. Ahogy a szomszédságukban élő Illyés Gyula apai érzelmeit kiváltották elárvult kislányával első felesége tragikus pusztulását követően. Megőriznek egy jelenetet, amint segít az idős mester a pusztulással vívódó fiatalnak a tűzfát felhordani az erkélyre, mondván: „Nem való ez neked!” Majd a legfontosabb titkukban, Flóra asszony József Attilára emlékező kéziratának megítélésében rábizva a véleménymondás sorsdöntő feladatát: „Te olvasd el!”

Vagy amint a sokak szemében ellenfél újholdasok legnagyobbjának korai halálakor itt látom a könyvben a gyertyát gyújtó Juhász Ferencet, és hallom szavait: „Ő már boldog, megismerte a titkot.” Mily közeli létezésstudat élhetett bennük. És ott látom Ted Hughes-t, mindkettejük nagyszerű műfordítóját, amint Juhással feleségeik (Szeverényi Erzsébet és Sylvia Plath) közös betegségét említik, és tragikus végét félve gondolják végig.

Legfontosabb kortársaival kerül kapcsolatba: barátjainak barátjává válva. Bretonnal és Beckettal például Hantai révén. Ki ez a Hantai? Hantai festményével én először a Vatikáni Múzeumban találkozhattam. Régen, még élete javában. Pedig élő művésznek ritka dolog odakerülnie.

És ott élnek egymás mellett Weöres és Juhász, koruk talán két legnagyobb magyar költője. És megelevenedik összetartozásuk a Weöres-anekdóták ellenében, amint a valódi összetartozást meséli el a költő családja.

És mennyire megtisztul az összetartozó és sokak szerint egyszerre csak szétváló testvér-barátok útja. Az elbeszélésben benne a buktatók, de az összetartozás teljes pátosza felülírja a vélt ellentéteket. Innen, a Nagy László – Juhász Ferenc-búcsúból virágozik ki a Juhász életét felszabadító második házasság létrejötte. Kilián Katalin doktor nő is ott van Nagy László feleségének, Szécsi Margitnak az estjén a Kassák Klubban. Orvos lévén, látja Nagy László baját előre. Felhívta a figyelmét, menjen haza, hisz, látszik, rossz bőrben van, lázas. Nagy László maradt, nem ment. Másnap reggel holtan esett össze. És a Nagy Lászlót gyógyzó Juhász első emberi-baráti szűk körű összejövételén is ott lesz majd Kass Jano szervezésében. A látnok-költő egy telefonbeszélgetés során barátjának mondva a szavakat – mint mindig, most is pontosan, konkrétan, láttatóan fogalmazva – elképzelni eljövendőjét. Jano pedig egymással szembe ülteti őket.

Emberek, segítők barátok (ebben a könyvben címszóként is megnevezve: Hantai Simon, Nagy László, Csernus Tibor, Weöres Sándor, Ferenczy Béni, Tamási Áron, Kassák Lajos, Illyés Gyula, Pilinszky János, és rajtuk keresztül a huszadik század oly sok nagysága) – a mi szemünkben már koruk géniusza. Egymást kiegészítő nagyságok. Ebben a halhatatlan körben kérdezett a világ sorsára, kereste az ember hivatását és sorsát klasszikus költőnk.

Közöttük a helye. Egymást életben tartó és megtartó létezői a múlt huszadik századnak. És beleélői megnyíló új, éppoly veszélyekkel és kérdésekkel teljes századunknak. Ő maga is nemcsak nagy költő volt, de százada egyik géniusza.

És ezzel eljutottam Juhász Ferenc világirodalmian egyéni formátumához. Miként ezt megírtam 85. születésnapjának köszöntésére itt, a *Forrás* című folyóiratban: „Költészete személyesen szörnyűséges adottsága: látni belülről mindent, ami benne és körülötte történik. Juhász Ferenc ennek a képességnek világirodalmi méretű zsenije. A Mérgezett Mennyország és a Halott feketeerigó rettenetét és a belőle megváltódás csodáját egyként versébe fogni képes poéta. Látja, és szavakkal meg is idézi mindazt, amit az ember önmagában megél, szenved, élvez, gyönyöríttasan átél, veszettség tudattal megszenved – miként az életét megélő ember, és ahogy az egészségéért aggódó másik ember, az egészségéért felelősséget vállaló orvos. De leírhatóan látja a világmindenséget, életre kelthetőbben, mint a legjobb csillagászok. És el tudja képzelni ugyanennek a mindenségnek a még talán fel sem fedezett picinységeit, jobban, mint bármelyik fizikus. És rácsodál – leírható szavakkal is formálva – a biológiai organizmusokra, pontosabban talán, mint az annak tanulmányozására szakosodott biológus. És még egy »kiegészítő« adottság: képes átélni az egyes ember különlegesét. Sokszor elgondolom: hogyan lehet ilyen terheltséggel természetes emberi életet élni. Mert Juhász Ferenc ennyi »látás« súlya alatt nem összeroskad, nem széthullik, hanem egészséges személyiségként éli meg ezt a számára adódó csodás lehetőséget.” Verseiből próbáltam felépíteni az embert. Most ez a könyv megválaszolja kérdésemet: elmeséli, miként alakult a századnak ez a géniusza, milyen emberi kapcsolódások tarthatták életben ezt a csodás költészetet, és milyen egyetemes érdeklődésre kereste a válaszokat az emberiség történetének egyik legnehezebben elfogadható korában.

(Juhász Ferenc, a mindenség szerelmese 90. Összeállította Juhász Anna, Juhász Eszter, Juhász Ferencné, a verseket válogatta M. Nagy Miklós, Helikon, Budapest, 2018)